

VERGADERING VAN 2/04/03

11bis. BRUSSEL (2.401)*** Warmoesberg 57 - 'Union du Crédit'.

(Inkomhal, grote en kleine
lokettenzaal)

Restauratie en herinrichting tot museum : wijziging van het
advies uitgebracht op 19/03/2003

Aanvraag van 27/02/2003 en plaatsbezoek van 27/03/2003.

De Vergadering brengt volgend principi sadvis uit.

De aanvraag betreft de herinrichting van de beschermde ruimtes van het voormalige bankgebouw 'Union du Crédit' tot museum van het Geld en de Geschiedenis van de Nationale Bank. Hierbij worden de beschermde zalen (inkomhal, eretrap en zgn. grote en kleine lokettenzaal) zoveel mogelijk in hun oorspronkelijke toestand hersteld, met reconstructie van de stucdecoratie die verwijderd werd bij een zeer ingrijpende behandeling tegen huiszwam. Het dossier dat ter principi sadvis werd voorgelegd, is reeds diepgaand gedocumenteerd en bevat een zeer goede historische studie, een uitgebreid fotooverslag en diverse materiaal- en kleurstudies. De Commissie feliciteert de ontwerpers en de opdrachtgever voor de kwaliteit van dit dossier. In grote lijnen kan de Commissie akkoord gaan met de in het voorontwerp geformuleerde opties. Anderzijds formuleert ze volgende opmerkingen i.v.m. een aantal punten.

- *vloerbekleding* : de oorspronkelijke vloerbekleding in gekleurde, decoratieve cementtegels is, op enkele kleinere lacunes na, intact bewaard onder een later aangebrachte egalisatielaag. Die tegelvloeren zijn van zeer hoge kwaliteit en vertonen een groot aantal verschillende motieven en patronen. De Commissie kan niet akkoord gaan met het voorstel om slechts een deel van die tegelvloer te behouden en vrij te leggen, noch met het demonteren en herplaatsen van andere delen. Ze vraagt de tegelvloer volledig vrij te leggen, op zijn plaats te behouden en te restaureren zodat het oorspronkelijke, decoratieve programma opnieuw zichtbaar wordt.

Ter plaatse kon ook worden vastgesteld dat de natuurstenen vloer in de 'grote lokettenzaal' een heel ander karakter heeft dan de tegelvloeren in de rondgang en de 'kleine lokettenzaal'. Mogelijk is die vloer geplaatst tijdens een latere interventie (Polak?). Op de plaats waar zich vroeger de balies bevonden die door Polak werden gebouwd, zijn trouwens nog fragmenten van de tegelvloeren bewaard, hetgeen die veronderstelling lijkt te bevestigen. De ontwerper en bouwheer verduidelijkten ter plaatse dat de nieuwe, verhoogde vloeren op niet tegen de muren zouden worden geplaatst. Hiermee rekening houdende, kan de Commissie akkoord gaan met het aanbrengen van nieuwe verhoogde vloeren (ca.15cm. hoog) voor de inrichting van het interactieve gedeelte van het nieuwe museum (centrale gedeelte grote lokettenzaal en zijbeuken kleine lokettenzaal). Voorwaarde is wel dat de afstand tussen die vloeren en de binnenmuren van de grote lokettenzaal voldoende groot is (zodat hier nog circulatie mogelijk blijft en die afstand niet tot een 'geul' herleid wordt). Op die manier zullen de nieuwe vloeren ook zeer duidelijk als een nieuw, omkeerbaar element kunnen worden waargenomen.

- **nieuwe ramen** : de Commissie vraagt een betere oplossing te vinden voor de nieuwe ramen van de 'kleine lokettenzaal' dan het plaatsen van nieuwe aluminium ramen met gewapend glas : die ramen zullen immers erg zichtbaar zijn vanuit de beschermde ruimtes (gelijkvloers kleine lokettenzaal). Ze vraagt verduidelijkingen en details over de aangewende materialen en de profielen van de nieuwe oplossing.

- *verlichtingselementen* : ter plaatse werd meegedeeld dat bepaalde oorspronkelijke verlichtingselementen uit het trappenhuis bewaard zijn. De KCML moedigt het hermaken van de ontbrekende monumentale bronzen verlichtingselementen, naar oorspronkelijk model dan ook sterk aan. Mogelijk kunnen de archieven hier ook bijkomende aanwijzingen bieden (cf. Algemeen

Rijksarchief : Inventaris ARA, 1998, nr. 272, 'Torchères, Candélabres, Flambeaux': inventarisnr. 1334, document AK6554 'Union du Crédit').

- **verhoging van de borstweringen** : de borstwering van de 'kleine lokettenzaal' blijkt aan de normen te voldoen en moet niet verhoogd worden. Een verhoging is om veiligheidsredenen wel noodzakelijk voor de borstwering van de grote lokettenzaal waar dit probleem opgelost kan worden door een eenvoudige stang tussen de kolommen. De Commissie vraagt die nieuwe elementen zo veel mogelijk naar binnen te plaatsen (kant van de rondgang), zodat ze niet of weinig zichtbaar zijn vanuit de zaal.

- **behandeling koepels** : de glazen koepels zullen met een reinigingspasta worden gereinigd. Het vermelde product werd ontwikkeld om gips, steen en pleisterlagen te reinigen, maar zou ook op metaal en glas goede resultaten geven. In elk geval moeten proefreinigingen worden voorgelegd aan de DML. Zeker wat het geëteste glas van de kleine lokettenzaal betreft, dient voorzichtig te werk worden gegaan. Een glasrestaurateur zou bij de restauratie betrokken moeten worden.

- **behandeling beeldhouwwerk** : in het aanvullend verslag wordt melding gemaakt van een werkwijze om de gesculpteerde elementen tot op het blote materiaal te decaperen. Hierbij wordt niet vermeld over welke sculpturen het gaat, waarom ze volledig gedecapeerd moeten worden en waarop men zich baseert om te stellen dat ze oorspronkelijk niet bedekt waren met afwerkingslagen. Anderzijds wordt in een ander rapport vermeld dat "*het geheel van meet af aan uitgemonsterd was met een olieachtige verflaag en zonder onderscheid betreffende de aard van de drager. Dit betekent dat natuurstenen onderdelen mee waren geschilderd met het geheel.*" Op p.9 wordt gesteld dat de beeldhouwwerken oorspronkelijk beschilderd waren. De Commissie wijst erop dat onnodig decaperen vermeden moet worden. Wat de gesculpteerde elementen betreft, meent ze dat alleen de laatste laag (soort structuurverf) moet worden weggehaald. Bij de grote muurvlakken dienen alleen de delen waar de bovenste verflaag niet meer voldoende hecht verwijderd te worden. Ter plaatse kon de Commissie ook vaststellen dat de gedemonteerde elementen niet in optimale omstandigheden bewaard worden. Om verdere degradatie te vermijden, vraagt ze die elementen beter te beschermen.

- **inkomhal** : de plaatsing van een nieuwe glazen sas is niet duidelijk afleesbaar op de plannen. De nieuwe glazen wanden zouden op dezelfde plaats als de bestaande worden behouden. De Commissie vraagt meer duidelijkheid omtrent dit punt ; de details van de nieuwe sas moeten eveneens worden voorgelegd.

- **plaatsing van een nieuwe lift** : de ruwbouw voor die lift werd reeds in de jaren 1980 uitgevoerd. Ter plaatse kon worden vastgesteld dat zich op die plaats een interessant smeedijzeren hek en een trap bevinden die verwijderd worden. De Commissie vraagt dit hek zorgvuldig te demonteren en te bewaren; ze vraagt dit elders in het gebouw opnieuw te gebruiken.

- **nieuwe doorgangen** : het project voorziet het openen van verscheidene nieuwe doorgangen tussen de beschermde zalen en de aanpalende gebouwen : de Commissie vraagt de noodzaak van die ingrepen beter te documenteren en de nieuwe doorgangen zoveel mogelijk te beperken. Er mag in geen geval geraakt worden aan bestaande decoratieve elementen.

- **ventilatietechnieken** : ter plaatse werd een nieuw voorstel geformuleerd voor een nieuw ventilatiesysteem ("stratossysteem"). Hierbij zouden grote roosters (ca. 2x2m) in de zijmuren van de rondgang geïntegreerd moeten worden. De toestellen zelf zouden dan aan de buitenzijde worden geplaatst, tussen de bestaande en een nieuw te bouwen buitenmuur. Bijkomende documentatie van verschillende roostermodellen werd aan de Commissie overgemaakt. De ingediende documenten laten echter niet toe om de technische aspecten van dit systeem grondig te bestuderen. De Commissie waardeert de inspanningen om de kluizen in de kelder te bewaren, maar

meent dat de nieuwe roosters een te grote visuele impact zullen hebben op de beschermde ruimte, te meer daar ze tegenover de bestaande doorgangen naar de rondgang worden geplaatst. De bouw van een nieuwe blinde muur tegen de buitengevel is bovendien ook storend voor de perceptie van gevels en bedaking. De Commissie is dan ook geen voorstander van het voorgestelde systeem. Ze vraagt een nieuw voorstel te formuleren waarbij niet geraakt wordt aan de belevingswaarde van de beschermde ruimten en alternatieven te zoeken voor het huidige voorstel voor het ventilatiesysteem. Hierbij vraagt ze ook te documenteren hoe de ruimten oorspronkelijk verlucht werden (natuurlijke verluchting?).

- **rookafvoer** : om de rookafvoer in geval van brand te verzekeren, wordt voorgesteld om de onderste rij glazen van de koepel van de grote lokettenzaal te verwijderen ; de Commissie meent dat dit hier weinig storend zal zijn. Wat de kleine lokettenzaal betreft, zouden 5 à 6 ronde glasplaten van de koepel vervangen worden door nieuwe elementen (geperforeerde, metalen platen die de tekening van het geëtste glas imiteren). De Commissie meent dat deze ingreep wel erg zichtbaar en storend zal zijn. Ze vraagt dan ook dat men zich zou beperken tot het creëren van openingen in de decoratieve elementen van de onderste rand van de koepel.

- **bedaking** : de buitenkoepel boven de koepel van de kleine lokettenzaal zou 76 cm worden verlaagd. De Commissie vraagt verduidelijking over de noodzaak van deze ingreep en wijst erop dat in geen geval een de bestaande polonceau-spanten mag worden geraakt. Ze vraagt dit aspect ook te kaderen en indien mogelijk te herzien in de voornoemde problematiek inzake ventilatie en rookafvoer die opnieuw bestudeerd moet worden.

BRUXELLES (2.417)***Rue Montagne aux Herbes Potagères, / Warmoesberg 57.
BRUSSEL

‘L’Union du Crédit’.

Autorisation des travaux de restauration / Vergunning voor het uitvoeren van restauratiewerken.
Arrêté du / besluit van 19/07/03, notifié le / betekend op 26/08/03.

VERGADERING VAN 17/12/03

5. BRUSSEL (2. 417)*** Warmoesberg 57. L’Union du Crédit.
(Grote- en kleine logettenzaal, de trapzaal,
de gang die leidt van de straat naar de
, grote lokettenzaal en de bedakingen)

Tijdens het plaatsbezoek van 17 december 2003 werd een proefuitvoering van de reiniging van de tegelvloeren vervaardigd uit ceramische tegels van de firma Boch Frères uit Mabeuge, aan de vertegenwoordigers van de Commissie, Mevr. Buyle en Dhr. Celis, getoond. Hierbij kon worden vastgesteld dat de voorgestelde methode om de egaline-laag van de tegels te verwijderen andere problemen met zich mee schijnt te brengen, te weten het verwijderen van de voegen en het ‘smelten’ van het tegeloppervlak. De proefreiniging is dus niet geheel overtuigend en er moet naar dus alternatieven worden gezocht (vb. het gebruik van het decapeermiddel dat in het vooronderzoek van L. De Clercq naar voor werd geschoven). De vertegenwoordigers van de

Commissie konden ook reeds vaststellen dat het opnieuw vrijmaken van deze tegelvloeren zeker de moeite loont aangezien de vloeren een zeer origineel patroon blijken te vertonen (imitatie van parket met gekleurde tapijtjes).

VERGADERING 09/06/04

15. **BRUSSEL** (2.417)***

(grote en kleine lokettenzaal, traphal,
gang van straat naar grote lokettenzaal,
bijbehorende bedaking)

Warmoesberg, 57 – « Union du Crédit ».

Restauratie en herbestemming als tentoonstellingsruimte.
Aanvraag van de Overlegcommissie van 12/05/04,
ontvangen op 14/05/04.

De Commissie brengt een gunstig advies onder voorbehoud uit. De huidige bouwaanvraag volgt op de aanvraag voor een erfgoedvergunning waarover de Commissie op 11/06/03 gunstig advies uitbracht onder voorbehoud van bepaalde bemerkingen. Zij vroeg onder meer de werken uit te voeren onder controle van de Directie voor Monumenten en Landschappen.

De meeste bemerkingen over het ontwerp werden door de aanvragers opgevolgd en de Commissie brengt over het huidige dossier gunstig advies uit, met uitzondering van twee punten waarover de voorliggende plannen onduidelijk of gewijzigd zijn t.o.v. 2003:

- In haar vorig advies had de Commissie gevraagd een grotere afstand te bewaren tussen de opgehoogde vloeren en de binnenmuren van de grote lokettenzaal. De K.C.M.L. vroeg de afstand van de voorziene 30 cm op 80 cm. te brengen. Op de huidige plannen komen de opgehoogde vloeren niet voor. Zo deze optie niet werd opgegeven vraagt de Commissie de tussenruimte van 80 cm te respecteren.

- De Commissie gaat niet akkoord met de variante waarin het door een Polonceau-gebinte gedragen glasdak wordt gewijzigd. Ze vraagt het dak in zijn huidige opbouw te bewaren.